

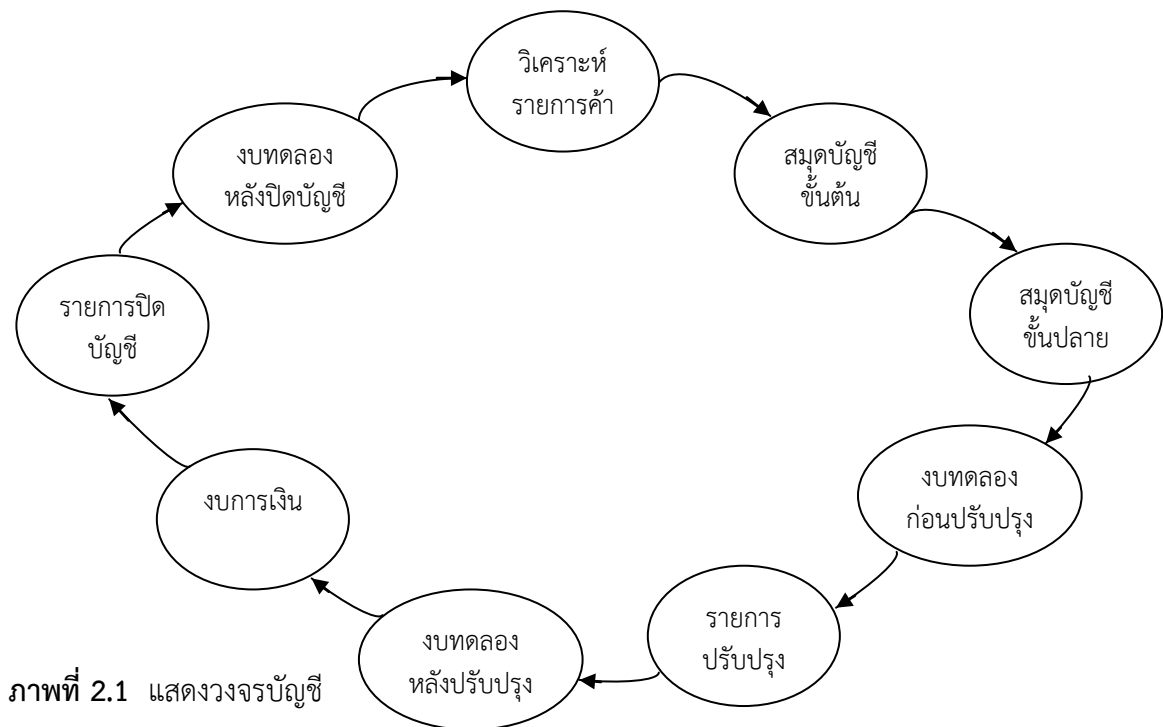
บทที่ 2

การวิเคราะห์รายการค้า

ในการดำเนินธุรกิจในแต่ละวันจะมีรายการและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กิจการจะต้องทำการวิเคราะห์ว่ารายการที่เกิดขึ้นมีผลต่อสินทรัพย์ หนี้สิน ส่วนของเจ้าของ รายได้ และค่าใช้จ่ายอย่างไร เพิ่มขึ้นหรือลดลง การวิเคราะห์รายการค้าเป็นขั้นตอนแรกของการจัดทำบัญชี การวิเคราะห์รายการค้าจะสำคัญมากหากกิจการวิเคราะห์รายการค้าผิด จะทำให้การจัดทำบัญชีในขั้นตอนต่อไปไม่ถูกต้อง

วงจรบัญชี

กระบวนการจัดทำบัญชีและงบการเงิน การจัดทำตามลำดับขั้นตอนตั้งแต่แรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย เมื่อถึงขั้นตอนสุดท้ายแล้วก็ต้องเริ่มต้นขั้นตอนแรกใหม่เป็นรอบอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ ทางการบัญชีเรียกช่วงระยะเวลาดังกล่าวว่า “รอบระยะเวลาบัญชี” (Accounting Period) ระยะเวลาเวลาบัญชีขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละกิจการ วงจรบัญชีสามารถแสดงขั้นตอนได้ดังภาพต่อไปนี้

รายการค้า

รายการค้า (Business Transaction) หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนการโอนย้ายที่สามารถตีค่าเป็นเงินตราได้ เป็นการกระทำระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือระหว่างหน่วยงานกับบุคคลหรือระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงานก็ได้ รายการค้าจะมีความแตกต่างกันออกไปตาม

ลักษณะของหน่วยงานนั้น ๆ เช่น การนำเงินเข้ามาลงทุน การออกจำหน่ายหุ้น การซื้อสินค้า การขายสินค้า เป็นต้น (ชฎาภรณ์ สุขศรี , 2558 : 20)

ตัวอย่างการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่อไปนี้ว่าเป็นรายการค้าหรือไม่ (นภาพร ลิขิตวงศ์ขจร, 2560 : 51)

1. การซื้อสินค้าเป็นเงินสด

การวิเคราะห์ เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าของผู้ขายกับเงินสดของกิจการ ส่งผลกระทบให้สินค้าเพิ่ม (สินทรัพย์เพิ่ม) สินทรัพย์ลด (เงินสดลด) ดังนั้นรายการนี้ถือเป็นรายการค้า

2. การยืมเงินระหว่างพนักงานของกิจการ

การวิเคราะห์ เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างเงินสดของพนักงานกับพนักงาน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการและไม่ส่งผลกระทบต่อรายการบัญชีแต่อย่างใด ดังนั้นรายการนี้ไม่ถือเป็นรายการค้า

3. การกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน และได้รับเงินสด

การวิเคราะห์ เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างเงินของกิจการกับสถาบันการเงิน ส่งผลกระทบให้เงินสดเพิ่ม (สินทรัพย์เพิ่ม) และกิจการเกิดภาระที่ต้องจ่ายชำระหนี้ขึ้น (หนี้สินเพิ่ม) ดังนั้นรายการนี้ถือเป็นรายการค้า

4. การรับเงินจากการให้บริการลูกค้า

การวิเคราะห์ เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างการให้บริการของกิจการกับเงินสดของลูกค้า ส่งผลกระทบให้เงินสดเพิ่ม (สินทรัพย์เพิ่ม) เกิดจากการให้บริการแก่ลูกค้า ทำให้รายได้ของกิจการเพิ่ม (ส่วนของเจ้าของเพิ่ม) ดังนั้นรายการนี้ถือเป็นรายการค้า

การวิเคราะห์รายการค้า

การวิเคราะห์รายการค้า (Business Transaction Analysis) หมายถึง การพิจารณาถึงเหตุการณ์ที่เป็นรายการค้าว่าในแต่ละเหตุการณ์ มีอะไรเพิ่มขึ้นหรืออะไรลดลงบ้าง ในการพิจารณาผู้ทำบัญชีจะต้องสมมติให้ตนเองเป็นผู้ทำบัญชีของกิจการ เพราะการที่จะบอกว่าจะอะไรเพิ่มขึ้นหรือลดลงนั้น ต้องเป็นของกิจการมิใช่ของผู้ทำบัญชี (ชฎาภรณ์ สุขศรี , 2558 : 20)

หลักการวิเคราะห์รายการค้า

จากสมการบัญชี	สินทรัพย์	=	หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ
กรณีที่	1. สินทรัพย์เพิ่มขึ้น	=	สินทรัพย์ลดลง
	2. สินทรัพย์เพิ่มขึ้น	=	หนี้สินเพิ่มขึ้น
	3. สินทรัพย์เพิ่มขึ้น	=	ส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้น
	4. สินทรัพย์ลดลง	=	หนี้สินลดลง
	5. สินทรัพย์ลดลง	=	ส่วนของเจ้าของลดลง
	6. หนี้สินเพิ่มขึ้น	=	หนี้สินลดลง
	7. หนี้สินเพิ่มขึ้น	=	ส่วนของเจ้าของลดลง
	8. หนี้สินลดลง	=	ส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้น
	9. ส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้น	=	ส่วนของเจ้าของลดลง

จากหลักการวิเคราะห์ข้างต้น พอจะสรุปการเปลี่ยนแปลงของส่วนประกอบจากสมการบัญชีทั้ง 3 ส่วนได้ดังนี้

ส่วนประกอบ	เพิ่มขึ้น	ลดลง
สินทรัพย์	- เมื่อมีการนำเงินสดหรือสินทรัพย์อื่นที่เป็นอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่ดิน อาคาร มาลงทุน - เมื่อรับชำระหนี้เป็นเงินสดหรือสินทรัพย์ - เมื่อได้รับเงินหรือสินทรัพย์มาจากการจำหน่ายหุ้น	- เมื่อมีการจ่ายเงินสด - เมื่อนำสินทรัพย์ออกจำหน่ายหรือใช้สินทรัพย์ไปในการดำเนินงาน - เมื่อมีการลดหนี้ให้ลูกหนี้
หนี้สิน	- เมื่อมีการกู้ยืมเงินจากบุคคลภายนอก - เมื่อมีการใช้บริการหรือซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อ - ภาวะผูกพันที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ยังมีได้จ่ายเงิน	- เมื่อจ่ายชำระหนี้ - เมื่อมีการชำระคืนเงินกู้
ส่วนของเจ้าของ	- เมื่อมีการนำเงินสดหรือสินทรัพย์มาลงทุน - เมื่อมีการออกหุ้นเพื่อจำหน่ายเมื่อได้รับรายได้หรือมีกำไรสุทธิจากการดำเนินงาน	- เมื่อมีการถอนทุนหรือเจ้าของกิจการถอนเงินสดหรือสินค้าไปใช้ส่วนตัว - เมื่อจ่ายค่าใช้จ่ายหรือมีผลขาดทุนสุทธิจากการดำเนินงาน

ตารางที่ 2.1 สรุปการเปลี่ยนแปลงของส่วนประกอบจากสมการบัญชี ที่มา (ชฎาภรณ์ สุขศรี, 2558 : 27)

จากตารางสรุปการเปลี่ยนแปลงของส่วนประกอบสมการบัญชีเพื่อให้การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์รายการค้าข้างขึ้น จึงขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 เจ้าของกิจการนำเงินสดมาลงทุน 50,000 บาท

การวิเคราะห์	- เงินสด	เพิ่มขึ้น	50,000บาท	อยู่ในหมวด	สินทรัพย์
	- ทุน	เพิ่มขึ้น	50,000บาท	อยู่ในหมวด	ส่วนของเจ้าของ

สามารถใช้วิเคราะห์ตามสมการบัญชี คือ

$$\begin{aligned}
 \text{สินทรัพย์} &= \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของเจ้าของ} \\
 \text{เงินสด} &= \text{ไม่เปลี่ยนแปลง} + \text{ทุน} \\
 50,000 &= 0 + 50,000
 \end{aligned}$$

ตัวอย่างที่ 2 กิจการแห่งหนึ่งได้ซื้อวัสดุสำนักงานเป็นเงินสด 6,000 บาท ซื้อเครื่องตกแต่งเป็นเงินเชื่อ 10,000 บาท

การวิเคราะห์	- วัสดุสำนักงาน	เพิ่มขึ้น	6,000 บาท	อยู่ในหมวด	สินทรัพย์
	- เครื่องตกแต่ง	เพิ่มขึ้น	10,000 บาท	อยู่ในหมวด	สินทรัพย์
	- เจ้าหนี้	เพิ่มขึ้น	10,000 บาท	อยู่ในหมวด	หนี้สิน
	- เงินสด	ลดลง	6,000 บาท	อยู่ในหมวด	สินทรัพย์

สามารถใช้วิเคราะห์ตามสมการบัญชี คือ

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}$$

$$\begin{aligned} \text{วัสดุสำนักงาน} + \text{เครื่องตกแต่ง} - \text{เงินสด} &= \text{เจ้าหนี้} + \text{ไม่เปลี่ยนแปลง} \\ (6,000 + 10,000) - 6,000 &= 10,000 + 0 \end{aligned}$$

ตัวอย่างที่ 3 ต่อไปนี้เป็นรายการค้าของร้านฟ้างาม บิวตี้ ซึ่งดำเนินกิจการด้านเสริมความงาม จงแสดงการวิเคราะห์รายการค้าตาม ตัวอย่างข้างล่างนี้

- นางสาวฟ้างาม นำเงินสดมาลงทุน 200,000 บาท
- ซื้ออุปกรณ์เสริมสวย 100,000 บาท
- นำเงินฝากธนาคาร 50,000 บาท
- ซื้อวัสดุสำนักงานเป็นเงินเชื่อ 10,000 บาท
- ได้รับค่าบริการเสริมสวย 10,000 บาท
- จ่ายค่ารับรองลูกค้า 1,000 บาท
- จ่ายค่าเช่าร้าน 10,000 บาท
- จ่ายค่าโฆษณา 5,000 บาท
- นางสาวฟ้างามถอนเงินจากธนาคารไปใช้ส่วนตัว 10,000 บาท
- ได้รับค่าบริการเสริมสวย 6,000 บาท เป็นเช็คลงวันที่ล่วงหน้า
- ส่งใบแจ้งหนี้ให้ลูกค้า 10,000 บาท
- จ่ายชำระหนี้ค่าวัสดุสำนักงาน จำนวน 10,000 บาท
- ได้รับเงินค่าบริการเสริมสวย 20,000 บาท
- ซื้อเครื่องตกแต่ง 30,000 บาท
- ได้รับเงินค่าบริการจากลูกค้า รายการที่ 11
- รับชำระหนี้ตามเช็คจากรายการที่ 10
- ได้รับใบแจ้งหนี้ค่าไฟฟ้า 5,000 บาท
- จ่ายค่าโทรศัพท์ส่วนตัว คุณฟ้างาม 1,000 บาท
- ได้รับใบแจ้งหนี้ค่าน้ำประปา 1,000 บาท
- จ่ายเงินเดือนพนักงาน 10,000 บาท

จากรายการข้างต้นสามารถแสดงผลการวิเคราะห์รายการค้าโดยระบุให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้ถือหุ้นที่มีการเพิ่มขึ้นหรือลดลง โดยการแสดงข้อบัญญัติที่ทำให้เปลี่ยนแปลง

รายการที่ 1	การวิเคราะห์	- เงินสด - ทูน	เพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้น	200,000บาท 200,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ ส่วนของผู้ถือหุ้น
รายการที่ 2	การวิเคราะห์	- อุปกรณ์ - เงินสด	เพิ่มขึ้น ลดลง	100,00บาท 100,00บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ สินทรัพย์
รายการที่ 3	การวิเคราะห์	- ธนาคาร - เงินสด	เพิ่มขึ้น ลดลง	50,000บาท 50,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	หนี้สิน สินทรัพย์
รายการที่ 4	การวิเคราะห์	- วัสดุ สำนักงาน - เจ้าหนี้	เพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้น	10,000บาท 10,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ หนี้สิน
รายการที่ 5	การวิเคราะห์	- เงินสด - รายได้ ค่าบริการ	เพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้น	10,000บาท 10,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ รายได้
รายการที่ 6	การวิเคราะห์	- ค่ารับรอง - เงินสด	เพิ่มขึ้น ลดลง	1,000 บาท 1,000 บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	ค่าใช้จ่าย สินทรัพย์
รายการที่ 7	การวิเคราะห์	- ค่าเช่าร้าน - เงินสด	เพิ่มขึ้น ลดลง	10,000บาท 10,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	ค่าใช้จ่าย สินทรัพย์
รายการที่ 8	การวิเคราะห์	- ค่าโฆษณา - เงินสด	เพิ่มขึ้น ลดลง	5,000 บาท 5,000 บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	ค่าใช้จ่าย สินทรัพย์
รายการที่ 9	การวิเคราะห์	- ธนาคาร - ถอนใช้ ส่วนตัว	ลดลง ลดลง	10,000บาท 10,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ ส่วนของผู้ถือหุ้น
รายการที่ 10	การวิเคราะห์	- ตัวเงินรับ - รายได้ ค่าบริการ	เพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้น	6,000 บาท 6,000 บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ รายได้

รายการที่ 11	การวิเคราะห์	- ลูกหนี้ - รายได้ ค่าบริการ	เพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้น	10,000บาท 10,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ รายได้
รายการที่ 12	การวิเคราะห์	- เจ้าหนี้ - เงินสด	ลดลง ลดลง	10,000บาท 10,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	หนี้สิน สินทรัพย์
รายการที่ 13	การวิเคราะห์	- เงินสด - รายได้ ค่าบริการ	เพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้น	20,000บาท 20,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ รายได้
รายการที่ 14	การวิเคราะห์	- เครื่อง ตกแต่ง - เงินสด	เพิ่มขึ้น ลดลง	30,000บาท 30,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ สินทรัพย์
รายการที่ 15	การวิเคราะห์	- เงินสด - ลูกหนี้	เพิ่มขึ้น ลดลง	10,000บาท 10,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ สินทรัพย์
รายการที่ 16	การวิเคราะห์	- เงินสด - ตัวเงินรับ	เพิ่มขึ้น ลดลง	6,000 บาท 6,000 บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ สินทรัพย์
รายการที่ 17	การวิเคราะห์	- ค่าไฟฟ้า - ค่าไฟฟ้าค้าง จ่าย	เพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้น	5,000 บาท 5,000 บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	ค่าใช้จ่าย หนี้สิน
รายการที่ 18	การวิเคราะห์	- เงินสด - ถอนใช้ ส่วนตัว	ลดลง เพิ่มขึ้น	1,000 บาท 1,000 บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	สินทรัพย์ ส่วนของผู้เจ้าของ ลดลง
รายการที่ 19	การวิเคราะห์	- ค่าน้ำประปา - ค่าน้ำประปา ค้างจ่าย	เพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้น	1,000 บาท 1,000 บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	ค่าใช้จ่าย หนี้สิน
รายการที่ 20	การวิเคราะห์	- เงินเดือน พนักงาน - เงินสด	เพิ่มขึ้น ลดลง	10,000บาท 10,000บาท	อยู่ในหมวด อยู่ในหมวด	ค่าใช้จ่าย สินทรัพย์

ในการวิเคราะห์รายการค้าจะต้องพิจารณาถึงเหตุการณ์ที่ถือเป็นรายการค้าหลังจากนั้นพิจารณาว่ามีอะไรเพิ่มขึ้นหรือลดลง แล้วพิจารณาว่าสิ่งที่เพิ่มขึ้นและลดลงอยู่ในหมวดบัญชีใด จะทำให้การวิเคราะห์รายการค้าง่ายขึ้น

สรุป

การวิเคราะห์รายการค้า หมายถึง การพิจารณาดูว่ารายการที่เกิดขึ้นในแต่ละเหตุการณ์ที่สามารถตีค่าเป็นจำนวนเงินได้ มีบัญชีใดเพิ่มขึ้น บัญชีใดลดลง แต่ละชื่อบัญชีอยู่ในหมวดใด หลักจากการวิเคราะห์รายการค้าได้แล้ว ในการวิเคราะห์รายการค้าของแต่ละรายการเมื่อวิเคราะห์แล้วนำตัวเลขมาทำการแทนค่าในสมการบัญชีซึ่งสองข้างจะต้องมีจำนวนเงินที่เท่ากันเสมอ

แบบฝึกหัด

ข้อ 1 จากรายงานด้านล่างของ ร้านนายพรเทพ จงวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่มีผลต่อสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้เจ้าของว่าเพิ่มขึ้นหรือลดลง

	ชื่อบัญชี	เพิ่มขึ้น/ ลดลง	หมวด
ตัวอย่าง พรเทพนำเงินสดมาลงทุนในกิจการให้บริการอินเทอร์เน็ตจำนวน 20,000 บาท			
1	ซื้อคอมพิวเตอร์เป็นเงินเชื่อ 10,000 บาท		
2	จ่ายค่าโฆษณา 3,000 บาท		
3	ให้บริการเช่าอินเทอร์เน็ต 2,500 บาท		
4	กู้เงินจากธนาคาร 20,000 บาท		
5	พรเทพถอนเงินไปจ่ายค่าโทรศัพท์ส่วนตัว 500 บาท		
6	ซื้อเครื่องใช้สำนักงานเป็นเงินสด 4,000 บาท		
7	ชำระหนี้ค่าคอมพิวเตอร์ (รายการที่ 1)		
8	ค้างจ่ายเงินเดือนพนักงาน 5,000 บาท		
9	ให้บริการเป็นเงินเชื่อ 1,200 บาท		
10	รับชำระเงินจากลูกค้า (รายการที่ 9) ทั้งหมด		

ข้อ 2 จากรายการด้านล่างของ สำนักงานเพื่อการบัญชี จงวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่มีต่อสินทรัพย์
หนี้สิน ส่วนของเจ้าของ รายได้ และค่าใช้จ่าย ว่าเพิ่มขึ้นหรือลดลง

	ชื่อบัญชี	เพิ่มขึ้น/ลดลง	หมวด
ตัวอย่าง	เจ้าของกิจการนำอาคาร สำนักงานมาลงทุน 100,000 บาท		
1	กู้เงินจากธนาคาร 50,000 บาท		
2	โฆษณาในหนังสือพิมพ์ 2,000 บาท		
3	ให้บริการทำบัญชีได้เงิน 7,000 บาท		
4	จ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ธนาคาร 300 บาท		
5	จ่ายคืนเงินกู้ธนาคาร 10,000 บาท		
6	ให้บริการแล้วยังไม่ได้รับเงิน 3,000 บาท		
7	ซื้อวัสดุสำนักงาน 700 บาท ยัง ไม่ได้ชำระเงิน		
8	ซื้ออุปกรณ์สำนักงาน 8,000 บาท		
9	รับชำระหนี้จากลูกหนี้ทั้งหมด		
11	รับค่าที่ปรึกษาล่วงหน้า 20,000 บาท สำหรับการให้บริการ 2 เดือน		
12	จ่ายเงินเดือนพนักงาน 9,000 บาท		